

САНКТ-ПЕТЕРБУРГСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ

VIII

**межвузовская
научная
конференция
студентов-филологов**

ТЕЗИСЫ

*11–15 апреля 2005 г.
Санкт-Петербург*

Филологический факультет
Санкт-Петербургского государственного университета
2005

Ответственный редактор

А. В. Андронов

БАЛТИСТИКА

Руководитель секции — доц. Алексей Викторович Андронов

Sanita Bērziņa-Reinsone (Latvijas Universitāte)

Telpas semantika stāstos par apmaldīšanos

Apmaldīšanās kā emocionāls notikums iegulsnējas cilvēku aktīvajā atmiņā ļoti ilgu laiku. Dažkārt pat vairākus gadu desmitus pēc notikuma cilvēks, kas apmaldījies, ļoti spilgti atceras visnecīgākos atgadījuma sīkumus, detaļas, dažādas šķietami nebūtiskas lietas, un īpaši — apkārtni, atgadījuma vietu, resp., telpu. Neskatoties uz šo pieredzi individualitāti, uzklusot vairākus desmitus personīgās un trešās pieredzes stāstu par apmaldīšanos, jāsecina, ka pastāv acīmredzamas līdzības šajos stāstījumos.

Pirmkārt, stāstu formālā uzbūve ar noteiktu sākumu, nobeigumu, sižetisko attīstību, kas sasaucas ne vien ar mūsdienās stāstītājiem stāstiem, bet arī ar klasiskajām teikām par vadātāju. Otrkārt, līdzīgi ir izmantotie valodas līdzekļi apmaldīšanās situācijas raksturošanai (piemēram, verbu atkārtojumi: *es tik eju un eju, un eju un eju*, kā arī noteikta frazeoloģija: *trīsreiz / piecreiz apgriezties uz riņķi un ceļu uz mājām nezināt, apmaldīties trīs priedēs* u. tml.). Un, treškārt, tā ir kompleksa priekšstatu shēma par orientēšanos, apmaldīšanos, ceļa atrašanu un lokālās telpas un to veidojošo elementu savstarpējām sakarībām un nozīmēm, kas tiks aplūkotas šajā referātā.

Tā kā teicēji lielākoties stāstījuši par apmaldīšanos ogojot vai sēņojot, telpas jēdziens šī referāta kontekstā tiks sašaurināts līdz noteiktai ģeogrāfiskai videi — mežam, purvam, — retāk pļavai, laukam. Tā var būt ar noteiktu toponīmu saistīta vieta, taču nereti tā ir teicēju pieredzē individualizēta vieta bez konkrēta toponīma — *mūžu mūžos iestaigāta stidziņa, tāda vietiņa man zināma, kur aug podiņi, kur ir baravikas*. Tās ir vietas, kas veido teicēja dzīvoto telpu.

Referātā tiks analizēti tie telpas semantikas aspekti, kas mūsdienu stāstos par apmaldīšanos parādās visbiežāk — telpas apgūšana, iezīmēšana un sadalīšana.

Inese Vasiļjeva (Latvijas Universitāte)

Romantiskā pasaules skatījuma iezīmes K. Vērdiņa dzejā

K. Vērdiņam ir iznākuši divi dzejas krājumi „Ledlauži“ (2001) un „Biezpiens ar krējumu“ (2004). No romantismam raksturīgās binārās sistēmas pasaules tvērumā, kas bija raksturīga 90. gadu beigu dzejai, tagad autors vairāk pievēršas fragmentārā, ikdienišķā un

ierastā kā vērtības akcentēšanai. Tiecība apliecināt apkārt esošo — vienalga, vai tas būtu labs vai slikts, tā ir realitāte, kuru nevar nerespektēt. Par poētiskā tēlojuma objektu tiek padarīts ikdienišķais, pat neievērojams. Pamatā dzejā dominē zemes dzīves sfēra, tā gan netiek idealizēta, bet atainota skumji ironiskā tonī. **Skumja ironija** ir ļoti raksturīga K. Vērđiņa dzejas iezīme, un tipiski, ka viņš ironizē tieši par apkārt esošajām reālijām, par paradībām un procesiem, kas šķiet tik ierasti, ikdienišķi un pierasti, ka sadzīvē tiem netiek pievērsta īpaša uzmanība. **Romantiskas kaislības, mistika un nāves valdzinājums** — tas viss ir atrodams viņa dzejā, bieži te parādās dekadentu simbolika. Kaislības, erotizācija, sekss, pat nosacīts miesas kults spilgti iezīmējas K. Vērđiņa pirmajā dzejoļu krājumā „Ledlauži“, otrajā krājumā tā vairs nav prioritāte, pamattēma, dzejas tonalitāte ir klusinātāka, maigāka — romantiska ilgošanās, dievišķas ilgas, skumjas. Svarīgs ir mirklis, sajūtas — tas sasauca ar postmodernismam raksturīgo fragmentārismu. Tiek akceptēta gan garīgā, gan fiziskā mīlestība, attiecības. Atklājas vēlme pēc divtūlības, garīgas un fiziskas saskaņas, saplūsmes, sapratnes un cilvēciska maiguma.

Nav zudis romantismam un jaunromantismam tik raksturīgais **ceļojuma, ceļošanas motīvs, kustība** vēl joprojām ir svarīga. Harmonija tiek meklēta klusumā un mierā, **naktī**, arī **miegā** un **sapņos**.

Romantisms ir mainībā esošs kultūrtips, un cilvēks, kurš tiecas sevi apzināties kā individualitāti, atrod romantismā atbalstu un impulsus intensīvai sevis pašizpētei un pašatklāsmēi, dod iespēju paskatīties uz pasauli „citādām“ acīm. Nenoliedzami, ka romantisms kā īpašs pasaules uztveres veids, skatījums ir „jāpārdzīvo“ ikvienam — visbiežāk tas ir psiholoģiski nosacīts process un kā stabila paradība novērojams tieši pusaudžu un jauniešu vecumposmā. Tāpat atzīstams, ka ir dzejnieki, kas savā dziļākajā būtībā vienmēr saglabā šo romantisko pasaules skatījumu, tādējādi paliekot jauni arī paši. Postmodernajā situācijā, kas ietver sevī skepsi, beznosacījuma attieksmi, visatļautību, vispārinājumu, fragmentārismu, subjektīvismu utt., romantiskais pasaules skatījums ir iespēja pacelties pāri dzīves realitātes negācijām.

Jāatzīst, ka K. Vērđiņa dzejai raksturīgs **postmodernais jaunromantisms**, ar to saprotot romantisma un jaunromantisma kā literāro virzienu/strāvojumu iezīmju kopumu mūsdienu pasaulei raksturīgā tvērumā, t. i., fragmentārisma kā uztveres veida, vides, informācijas pārbagātības u. c. nosacītībā.

Ieva Garda (Latvijas Universitāte)

Folkloras un prese: Latvijas pieredze

Referātā galvenā uzmanība tiks pievērsta mūsdienu folkloras un preses mijiedarbībai, par galveno uzdevumu izvirzot avotu analīzi un folkloras pētīšanas diskursa maiņu Latvijā, kas saistīta ar postmodernisma praksi un pieredzi Latvijas politiskajās, sociālajās un kultūras izpausmēs. Folkloristikā saistībā ar masu mēdijiem notiek arī pētnieciskās uzmanības pārvirze no teksta uz kontekstu. Folkloristi vairs necenšas pētīt tikai teksta nozīmi, bet gan lielāku uzmanību pievērš tieši kontekstuālajai nozīmei. Kontekstuālā izpēte paver jaunus interpretācijas ceļus, jo katra saziņas situācija ir interpretējama. Vairs nav tik būtiski noskaidrot, kā teksts cēlies, kur pirmoreiz tas parādās vai kāds ir konkrētā teksta attīstības ceļš

līdz mūsdienām, jo svarīgāk mūsdienu folkloristikas pētniecībā ir skatīt tekstu performances, komunikācijas lietošanas brīdī.

Presē folklorā tiek aktualizēta gan tradicionālā, gan transformētā veidā, pamatā izmantojot ieražu svētkus, kuri klasiskajā tradīcijā tiek aktualizēti saskaņā ar kalendāro svētku tuvošanos, savukārt transformētā veidā tie tiek izmantoti komerciālajās un politiskajās reklāmās. Visbiežāk tiek izmantoti īsie folkloras žanri — parērijas, ticējumi un mīklas un stāstījumu žanri (pilsētas leģendas, mīti un personīgās pieredzes stāsti).

Viens no latviešu mērķauditorijas vadošajiem laikrakstiem „Diena“ regulāri publicē mīklas, ticējumus, dažādus tēlus, tiek radīts pat jauns žanrs „Supertopsis“, kurš definējams kā asprātīgas vārdu spēles vai izteicieni, kas nāk no tautas un izsaka attieksmi par / pret kaut kādām aktualitātēm sabiedrībā, visbiežāk ar humora, ironijas vai satīras klātbūtni. Savukārt rubrikās par politiku vērojamas atsauces uz mūsdienu leģendām, kuru analīze jāpakļauj postmodernisma diskursam. Cits Latvijas laikraksts, „Latvijas Avīze“, kura mērķauditorija ir laukos dzīvojošie, izmantojams kā personīgo pieredzes stāstu izpētes avots, kas Latvijā ir samērā jauns un maz pētīts mūsdienu folkloras žanrs.

Normunds Grūzītis (University of Latvia)

Extracting Taxonomies of Latvian Lexicon from Machine-Readable Dictionaries

Conventional dictionaries are organized around word forms (alphabetically), showing the structure of a lexicon very implicitly. There exist a number of dictionary encoding standards to create/transform machine-readable dictionaries (MRDs) according to commonly understood, formalized entry structures and to enhance computational facilities of MRDs. However, for semantic natural language processing (NLP) this is not sufficient.

Semantic networks of lexical concepts (or lexical databases), like Princeton WordNet [Fellbaum, 1998], on the other hand, are organized in terms of word senses and how they are related to other concepts in our mental hierarchy. Main semantic relations used to organize lexical databases are: hypernymy/hyponymy, synonymy, different kinds of meronymy/holonymy and also antonymy. Although implicitly given, dictionaries are rich sources of such knowledge, thus, question arises: is it possible to extract the knowledge automatically from MRDs?

Researchers of English have been dealing with those issues for more than two decades. Heuristics, based on lexicographical assumptions, have to be used in order to facilitate the task and make it more cost effective. For English there exist considerable investigations like [Amsler, 1980], but they are lacking for Latvian. However, it is feasible that heuristics in general are language-independent, and only have to be customised and/or supplemented for Latvian.

Author has made initial experiments following [Chodorow, 1985] on the basis of Latvian explanatory dictionary¹. The chosen part-of-speech for the experiment is verbs for their relatively simple formal analysis, however, semantic analysis and, consequently, evaluation of results is much more complex and fuzzy than in case of nouns. Main observation is that hypernyms typically appear in definition phrases; hence a naive algorithm

¹ <http://ai1.mii.lv/vardnica.htm>

was constructed to create such hypernym index, where each headword is assigned to a set of potential hypernyms. Hyponym index is inversion of hypernym index.

While estimating first results, a lot of cross-references (in 32 % cases) were found out, 90.6 % of them were good candidates for synonymy relations. In general it can be formulated as: *subClassOf(x, y) & subClassOf(y, x) → sameAs(x, y)*. Following this, index of potential synonyms was acquired as intersection of hypernym and hyponym indices.

A number of issues related to word sense disambiguation, top-level concepts and semantic feature differentiation remain to be solved. Further collaborative research between specialists of lexicography and NLP is needed. More over, [Véronis, 1994] shows that 55–70 % of extracted information from any single MRD is garbled in some way. Refining should be done taking into account several MRDs, which reduces errors up to 6 % (estimated upper bound for English). Exhaustive explanatory MRDs of (contemporary) Latvian are great problem, however, Institute of Latvian Language is doing preparation of one such resource².

Improving heuristics and extraction algorithms, merging knowledge from several Latvian dictionaries, well formalized results achieved could serve a good source for further manual enhancement and supplementation, using an appropriate ontology editor.

References

- Amsler, 1980 — Amsler R. A. The Structure of the Merriam-Webster Pocket Dictionary. PhD Thesis. University of Texas at Austin, Department of Computer Sciences, 1980.
- Chodorow, 1985 — Chodorow M. S., Byrd R. J., Heidorn G. E. Extracting Semantic Hierarchies from a Large On-line Dictionary // In Proceedings of the 23rd Annual Conference of the Association for Computational Linguistics. Chicago, 1985, pp. 299-304.
- Fellbaum, 1998 — Fellbaum C. (Ed.). WordNet: an Electronic Lexical Database. Cambridge: The MIT Press, 1998.
- Véronis, 1994 — Véronis J., Ide N. Refining Taxonomies Extracted from Machine-Readable Dictionaries // In Hockey S., Ide N. (Eds.). Research in Humanities Computing 2. Oxford: Oxford University Press, 1994, pp. 145-170.

Elīna Kļaviņa (Latvijas Universitāte)

Stāsts stāstā: papildinformācija bulāniešu stāstos par lasīšanu

Darba empīrisko pamatu veido materiāls, kas tika savākts Sibīrijas latviešu ciemā Lejas Bulānā 2004. gada jūlijā etnolingvistiskas ekspedīcijas ietvaros. Ekspedīciju rīkoja Sanktpēterburgas Valsts universitātes Filoloģijas fakultātes Baltistikas nodaļa. Referātā aplūkots tikai neliela daļa savāktā materiāla.

Interviju mērķis — noskaidrot, kādu literatūru lasa ciemata iedzīvotāji, īpašu uzmanību pievēršot tam, kas zināms tieši no latviešu literatūras, un kādu ietekmi uz viņiem tā atstājusi. Manis veiktās intervijas varētu formulēt kā „apgrieztās dzīvesstāstu intervijas“ — uzsveru, ka sākotnēji šo interviju mērķis nebija fiksēt informantu dzīvesstāstus. Taču tajos atklājas arī autobiogrāfiski elementi.

Bulāniešu stāstos notikumi netiek stāstīti hronoloģiskā secībā, jo atmiņas tiek izraisītas asociatīvā ceļā. Šie stāsti pārsvarā ir fragmentāri un nesakārtoti. Par to liecina arī fakts, ka tiek uzdots jautājums par lasīšanu, taču atbildes tiek novirzītas prom no jautājuma.

² <http://www.ailab.lv/lvv>

Lejas Bulānas ciema iedzīvotāju stāstos latviskajai identitātei ir liela nozīme, viņi lepojas ar savu latvietību. Ja latviešu valoda ciemā saglabājusies, pateicoties nošķirtībai no apkārtējās pasaules, tad mūsdienās notiek pretējs process. Par būtisku apstākli, kas veicina nacionālās identitātes šķelšanos, uzskatāma televīzija. Žans Bodrijārs, meklējot mūsdienām specifisko, to saskata masu mediju radītajās izmaiņās. Individīdi konstruē savu identitāti, atbildot uz reklāmu un masu mediju vēstījumiem. Lai arī varētu šķist, ka cilvēks Sibīrijā ir zināmā mērā nošķirts no civilizācijas, tomēr arī viņš ir pakļauts spēcīgai masu mediju ietekmei.

Franču filozofs Pjērs Burdjē raksta par piederības zīmi, ko cilvēkam uzspiež konkrētā vēsturiskā un sociālā situācija: „Sociālie aģenti jeb cilvēki ir visos sociālajos laukos un specifiskajos apakšlaukos uzkrātās pieredzes vēstures produkts.“ Cilvēks ir atkarīgs no politiskās, sociālās un ekonomiskās situācijas, kas arī lielā mērā nosaka viņa uztveri un izpratni. „Sociālie aģenti jeb cilvēki aktīvi determinē situāciju, kas determinē viņus, balstoties uz sociāli un vēsturiski konstruētām uztveres un izpratnes kategorijām. Bet uztveres un izpratnes kategorijas lielā mērā tiek ierobežotas no sociālo un ekonomisko nosacījumu, kas tās konstruē, puses.“ Cilvēka redzējums, skatījums lielā mērā atkarīgs no viņa pieredzes.

Анна Ростиславовна Красикова (СПбГУ)

М. Н. Петерсон и его труды по литуанистике

1. М. Н. Петерсон (1885–1962) — один из редких специалистов по балтийскому языкознанию второй четверти XX века в нашей стране, профессор кафедры общего и сравнительно-исторического языкознания филологического факультета МГУ, выдающийся учёный, теоретик, талантливый педагог и методист, воспитавший многочисленных учеников, теперь уже лингвистов старшего поколения.

2. Рецензии и ссылки на работы М. Н. Петерсона в таких литовских изданиях как «Вопросы литовского языкознания», «Известия Академии наук Литовской ССР», «Советская школа», упоминания в трудах по истории исследования литовского языка — всё это свидетельствует о высокой оценке деятельности М. Н. Петерсона в Литве. К сожалению, не удалось обнаружить полную библиографию работ М. Н. Петерсона. В докладе представлен лишь предварительный список трудов и лекционных курсов профессора, даётся краткий обзор основных направлений его разнообразной научной и преподавательской деятельности.

3. Литуанистическое наследие М.Н. Петерсона.

Многогранность личности и многосторонний характер творчества профессора М. Н. Петерсона нашли своё отражение в его занятиях литуанистикой. Изучение и преподавание литовского языка, составлявшее важное звено в деятельности Петерсона, дало как научные, так и практические результаты.

Труды М. Н. Петерсона по литуанистике: статья, посвящённая первому печатному памятнику литовского языка — «Катехизису» М. Мажвидаса; статья, содержащая анализ синтаксических особенностей поэмы К. Донелайтиса «Времена года»; «Древнейшие памятники литовского языка»; «Изучение русского языка литовцами»; «Очерк литовского языка».

В докладе более подробно анализируется «Очерк литовского языка». Кратко характеризуются содержание и особенности монографии. В частности, рассматриваются отличия норм литовского языка, представленных Петерсоном, от норм современного литературного языка. Кроме того, подчёркивается особое значение очерка как учебного пособия не только для «всех интересующихся изучением литовского языка», но и для учёных, занимающихся исследованием истории индоевропейских языков.

Одна из целей доклада — постановка вопроса о целесообразности публикации работ М. Н. Петерсона по литуанистике отдельным изданием³.

Елена Олеговна Лазарева (СПбГУ)
Ольга Анатольевна Пашкова (СПбГУ)
Любовь Николаевна Плисова (СПбГУ)

Мультимедийный формат для фонетического курса латышского языка

В основе работы лежит курс латышской фонетики проф. Даце Маркус [Markus 1999]. Он предназначен для овладения основами правильного произношения и состоит из аудиокассеты и учебного пособия, дополненного теоретическими замечаниями на двух языках, что позволяет заниматься самостоятельно. Курс включает упражнения, состоящие как из связных текстов, так и из отдельных звуков и слов.

К сожалению, при прослушивании кассеты обучающийся сталкивается с необходимостью тратить большое количество времени на поиски нужного фрагмента записи. Мультимедийный формат позволяет значительно облегчить работу с фонетическим курсом⁴.

Для создания мультимедийной версии мы отсканировали учебное пособие Д. Маркус, распознали текст при помощи программы Fine Reader, исправили ошибки и смаскетировали текст в формате .rtf. Материал аудиокассеты был оцифрован при помощи программы Cool Edit Pro (записан в двух форматах .wav и .mp3), после чего звуковой файл был разрезан на отдельные фрагменты — по одному упражнению в каждом.

Для опытной версии мультимедийного пособия были выбраны несколько упражнений (на произнесение отдельных звуков, отдельных слов и целых предложений). В текстах были определены временные границы слов с точностью до миллисекунды. Для соотнесения фрагментов текста с соответствующим звучанием используется специальная программа, созданная сотрудником Отдела новых учебных технологий филологического факультета СПбГУ В. А. Ивановым, позволяющая прослушивать произвольно выделяемые на экране компьютера фрагменты текста (с точностью до

³ Благодарю Любовь Плисову за помощь в подготовке работы.

⁴ Существует учебное пособие по фонетике литовского языка [Pakerys, Pupkis 2004], выпущенное на компакт-диске. Оно, несомненно, более удобно для использования, чем вариант на аудиокассете, но не снимает многих технических проблем, общих с курсом Даце Маркус. Например, несмотря на то, что каждое упражнение записано в отдельном файле, невозможно прослушать интересующую его часть — только всё задание целиком.

графического слова). Интересующие элементы можно выделить и проиграть необходимое количество раз в любой последовательности.

Создание проектов, подобных опытной мультимедийной версии части фонетического курса Даце Маркус, может способствовать облегчению процесса приобретения навыков правильной артикуляции при изучении иностранного языка. Предлагаемая система просмотра и использования материала фонетического курса удобна и для сопоставления звукозаписей из разных упражнений. В таком случае возможен и более внимательный анализ звучания, при котором у исследователя иногда могут возникнуть вопросы относительно правильности традиционных орфоэпических рекомендаций или реализации произношения дикторами в пособии Д. Маркус.

Литература

Markus 1999 — Dace Markus. Skaņu raksti: Latviešu valodas fonētika cittautiešiem. Ievadkurss. Rīga, 1999.
Pakerys, Pupkis 2004 — Antanas Pakerys, Aldonas Pupkis. Lietuvių kalbos bendrinė tartis. Vilnius, 2004.

Sandis Laime (Latvijas Universitāte)

Timofejevka latgaliešu adaptēšanās Sibīrijā: vietu vārdi un folklorā

19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā, sekojot brīvās zemes iegūšanas tiesībām Sibīrijā, uz šo Krievijas Impērijas daļu devās daudzi Latvijas iedzīvotāji, tostarp arī latgalieši. Timofejevka Novosibirskas apgabalā ir viens no agrākajiem latgaliešu ciemiem Sibīrijā, kas dibināts 19. gs. 80. gados. Referātā izmantoti materiāli, kas savākti LU Filoloģijas fakultātes 2004. gada ekspedīcijas laikā.

Sibīrijas latviešu ciemu un to apkārtnes vietvārdus un teikas var dalīt trīs daļās:

- no vietējiem iedzīvotājiem aizgūtie vietvārdi un folklorā;
- vietvārdi, kas veidoti, izmantojot kādu Latvijas vietvārdu;
- uz vietas no jauna radītais vietvārdu slānis.

Timofejevkā savāktais vietvārdu un folkloras materiāls (līdzīgi kā citos latviešu un igauņu ciemos Sibīrijā) šajās trīs grupās sadalās ļoti nevienmērīgi. No vietējiem iedzīvotājiem Timofejevkā paturēts, piemēram, Tartasa upes nosaukums un pārņemta teika par *Tataru kolnu* — kapu uzkalniņu, par kuru teikās teikts, ka zem tā sevi aprakuši tatāri, kas ir Sibīrijā izplatīts teiku motīvs.

Nereti, pārceļoties uz dzīvi jaunā vietā, apkārtējām vietām ir doti nosaukumi, kas saistās ar iepriekšējo dzīves vietu, tādējādi veidojot saikni starp iepriekš apdzīvoto un jauno teritoriju. Tomēr Timofejevkā šis vietvārdu došanas modelis netika konstatēts (citur Sibīrijā ir, piemēram, ciems *Kurzemes Ozoli*, upe *Kraslovka* u. tml.).

Visplašāk pārstāvētā grupa ir timofejevkiešu uz vietas radītie vietvārdi un vietu folklorā. Šo grupu var savukārt sadalīt apakšgrupās.

- Vietvārdi, kuros izmantots antroponīms. Parasti šie vietvārdi nesaistās ar nostāstiem vai teikām, teicēji vien piebilst, ka vieta tā nosaukta, jo piederējusi konkrētam cilvēkam, piemēram, *Vacpanu zaimka*, *Kukuļa pašņa*, *Breidaka styurs* u. tml.
- Vietvārdi, kuru cilme ir saistīta ar kādu notikumu, kas laika gaitā ir folklorizējies. Šeit var pieskaitīt arī vietvārdus, kam pamatā antroponīms, bet kas nenožīmē, ka minētais cilvēks ir bijis zemes īpašnieks. Piemēram, ciema nosaukums *Timofejevka* ir cēlies no

tā dibinātāja Timofeja Marnauzas vārda, *Magdys pūrs* no tā, ka purvā Magda gribējusi pakārties u. tml.

- Citi vietvārdu veidošanas paņēmieni izmantoti retāk, piemēram, pēc kādas vietai raksturīgas īpašības (*Čerjomušņijs styurs*, jo tur daudz ievu augot), izmantojot skaitļus (*Pirmys ryučs, Ūtrys ryučs*) u. tml.

Blīvais latgalisko vietvārdu slānis Timofejevkas apkārtnē liecina, ka viens no veidiem, kā iedzīvoties jaunā vietā, ir svešo vietvārdu nomainīšana pret savējiem. Jāuzsver, ka latgaliešu vietvārdus ir pārņēmuši arī Timofejevkā ienākušie krievi.

Aigars Lielbārdis (Latvijas Universitāte)

Vārdošana mūsdienu latviešu tradīcijās

Mūsdienu sabiedrībā pastāv uzskats, ka folklorā saistāma tikai ar kādām senām, izmirstošām, vecmāmiņu atmiņās glabātām parādībām un pieredzi, kas noteikti neskar mūsu paaudzi. Varētu teikt, ka folklorā it kā tiek fiksēta ar izbeigušos termiņu, tomēr sabiedrība arvien glabā savā neapziņā priekšstatu modulūsus, kas neatkarīgi no kādas paaudzes vecuma manifestējas un ir saskatāmi apkārtējā sabiedrībā, tās kultūrā, kas visuzskatāmāk atklājas tautas tradīcijās, tai skaitā vārdošanā.

Referāta mērķis ir atklāt un uzskatāmi parādīt vārdošanas tradīciju pastāvēšanu, apzināt maģijas un māņticības lomu mūsdienu sabiedrībā, kā arī sabiedrības attieksmi pret šīm parādībām Latvijā. Uzmanība tiks vērsta uz vārdošanas tradīciju, ņemot par pamatu gan folkloras ekspedīcijās, gan individuālās sarunās ar šīs tradīcijas uzturētājiem manis paša savāktos materiālus laikā no 2002. gada līdz pat referāta tapšanas brīdim.

Referāts liecina, ka:

- sabiedrībā joprojām maģijai un pārdabiskajam tiek piešķirta liela nozīme, ko uzskatāmi atklāj vārdošanas tradīcijas mūsdienās.
- mūsdienās maģiskās darbības veicēja vārds (burvis, ragana, laītītājs, vārdotājs u. c.) tautā vairs netiek saprasts tā senākajā, pirmatnējā nozīmē (laitīt — masēt, braucīt; zīlnieks — pēc zīles (putns) lidojuma paredzēt nākotni u. c.), bet gan zem viena nosaukuma var tikt ietilpināta burvju, vārdotāju parādība vispār.
- par burvi, vārdotāju tautā tiek saukts cilvēks, kam piemīt neparastas spējas ar buramvārdu palīdzību, veicot sakrālu rituālu, panākt vēlamo rezultātu — ietekmēt tiesas prāvas iznākumu, dziedināt, nodrošināt labu ražu utt.
- pastāv vairāki maģisko spēju un zināšanu iegūšanas veidi, kurus var iedalīt divās grupās: mantošana un personīgā pieredzē balstīta zināšanu ieguve.
- paplašinoties kultūras telpai, mūsdienu latviešu vārdošanas tradīcijās ieplūst Austrumu reliģiskajā pieredzē balstītas reālijas un to nosaukumi — karma, aura u. c., iegūstot citu nozīmi un traktējumu.
- vārdotāja darbošanās lauks ir ļoti plašs. Tā galvenās funkcijas ir: dziedināšana (gan garīgā, gan fiziskā līmenī), nākotnes pareģošana, gaišredzība, arī kaitniecība.
- sabiedrības apziņā ir saplūdušas kristietības un senās latviešu reliģijas pieredzes, un vārdošanas tradīcijās nepastāv priekšstatu šķērsums.

Цветобозначения *juodas* / *чёрный* и *baltas* / *белый* в лирике С. Нерис и А. Ахматовой

Обозначения чёрного и белого цветов в большинстве языков обладают значительным семантико-стилистическим потенциалом, так как отражают представление о традиционной мифологической оппозиции белого и чёрного как света и тьмы, добра и зла. На уровне языка этот потенциал реализуется в полисемии данных цветобозначений. В контексте художественного произведения, в особенности в поэтическом тексте, происходит дальнейший семантический сдвиг с актуализацией ассоциативных сем и коннотативных значений, что является одним из основных способов создания эмоционального фона в поэтическом произведении.

С. Нерис употребляет цветобозначение *juodas* 'чёрный' почти исключительно в переносном значении. На материале ранней лирики выявлено менее 10 употреблений данного слова в прямом значении, при этом более 20 метонимических переносов и свыше 50 метафорических. Цветобозначение приобретает главным образом следующие коннотации: 1) тёмный, лишённый света, отсюда таинственный: *juoda naktis* 'чёрная ночь', *juodas miestas* 'чёрный город'; 2) печальный, несчастный: *juoda mintis* 'чёрная мысль', *juodas vargas* 'чёрное горе', *juodas svečias sieloj* 'чёрный гость в душе' как символ горя, отчаяния; 3) зловещий, связанный со смертью или нечистой силой: *juodas maras* 'чёрный мор, чума', *juodas pragaras* 'чёрный ад'.

Употребление прилагательного *baltas* 'белый' у С. Нерис более сбалансировано: около 30 употреблений слова в прямом значении, до 40 метонимических переносов и столько же метафорических. Среди коннотаций преобладают 1) светлый, ясный: *baltas rytas* 'белое утро'; 2) радостный, счастливый: *baltas sapnas* 'белый сон', *balta laimė* 'белое счастье'; 3) добрый, святой, а также связанный с творчеством как божественным вдохновением: *baltas angelas* 'белый ангел', *baltoji Mūza* 'белая муза'. Таким образом, коннотации слова *baltas* антонимичны соответствующим значениям *juodas*. В то же время *baltas* может приобретать и негативные коннотации: связь с зимой, с умиранием природы, отсюда со смертью. В этом значении *baltas* выступает как синоним *juodas* (ср. *balta mirtis* 'белая смерть' и *juoda prapultis* 'чёрная гибель'). Таким образом, символика белого в творчестве С. Нерис амбивалентна.

В ранней лирике А. Ахматовой наблюдается обратная картина: прямые и метонимические употребления цветобозначений *чёрный* и *белый* преобладают над цветовыми метафорами. На 10 употреблений слова *чёрный* в прямом значении и 12 метонимических переносов приходится всего 4 цветовые метафоры; *белый* в переносном значении употребляется чаще (10–15 раз), но прямые и метонимические употребления преобладают (около 20 каждого типа). Однако, даже употребляясь в прямом значении, цветобозначения *чёрный* и *белый* создают эмоциональный фон, вызывают ассоциации, для выявления которых необходимо обращение к более широкому контексту, чем непосредственная сочетаемость.

Контекстный анализ показывает, в частности, что цветобозначение *чёрный*, как и у Нерис, имеет в основном негативные коннотации — связь с печалью, обречённостью, гибелью. Ср. «**Чёрных** ангелов крылья остры. // Скоро будет последний суд» и «И мнится: голос человека // Здесь никогда не прозвучит, // Лишь ветер каменного века // В ворота **чёрные** стучит». С другой стороны, эпитет *чёрный*

связан с образом Петербурга, постоянно встречается в описании городских пейзажей, и в этом случае не всегда вызывает отрицательные ассоциации.

Среди коннотаций цветообозначения *белый* преобладают: 1) чистый, святой: *белый рай*, *белый Духов День*; 2) связанный с творчеством как божественным вдохновением (мотив более развитый, чем у Нерис): повторяющийся образ *белых страниц*, «*Стихов моих белая стая*», *белая птица* как символ творчества; 3) белый — связанный с зимой и со смертью; интересно наличие аналогичных словосочетаний у Ахматовой и Нерис: *белая зима* и *balta ziema*, *белая смерть* и *balta mirtis*.

Таким образом, семантика чёрного и белого в ранней лирике Ахматовой амбивалентна, и то, и другое цветообозначения могут приобретать как положительные, так и отрицательные коннотации. В основном у Ахматовой и Нерис конотативные значения соответствующих цветовых прилагательных совпадают. В то же время в лирике Ахматовой, в отличие от Нерис, эти цветообозначения реже употребляются в составе цветовых метафор, эмоциональный настрой создается за счет функционирования цветообозначения в широком контексте, при этом на уровне непосредственной сочетаемости оно может употребляться и в прямом значении. Также, в отличие от Нерис, узуальные метафоры типа *чёрные мысли*, *чёрная ночь* в ранней лирике Ахматовой вообще не зафиксированы, создается впечатление, что автор намеренно избегает языковых штампов, в то время как Нерис, напротив, тяготеет к поэтике народных песен и активно использует соответствующие устойчивые сочетания.

Gunta Nešpore (Latvijas Universitāte)

Verbi ar semantisko elementu ‘pārvietoties kājām’: paradigmātiskās attieksmes

Valodas leksika veido noteiktu semantisku sistēmu. Sistēmiskās attieksmes skaidrāk redzamas un precīzāk aprakstāmas nelielā leksikas daļā, kam ir kopīgi nozīmes elementi — leksikas paradigmās.

Balstoties uz mūsdienu latviešu valodas vārdnīcām (LLVV, LVV), referātā aplūkota verbu grupa ar semantisko elementu (SE) ‘pārvietoties kājām’, kas ir daļa no plašākas leksikas paradigmas, kuru saista SE ‘pārvietoties’. Analizēti 70 verbi (ar apmēram 75 leksiski semantiskajiem variantiem).

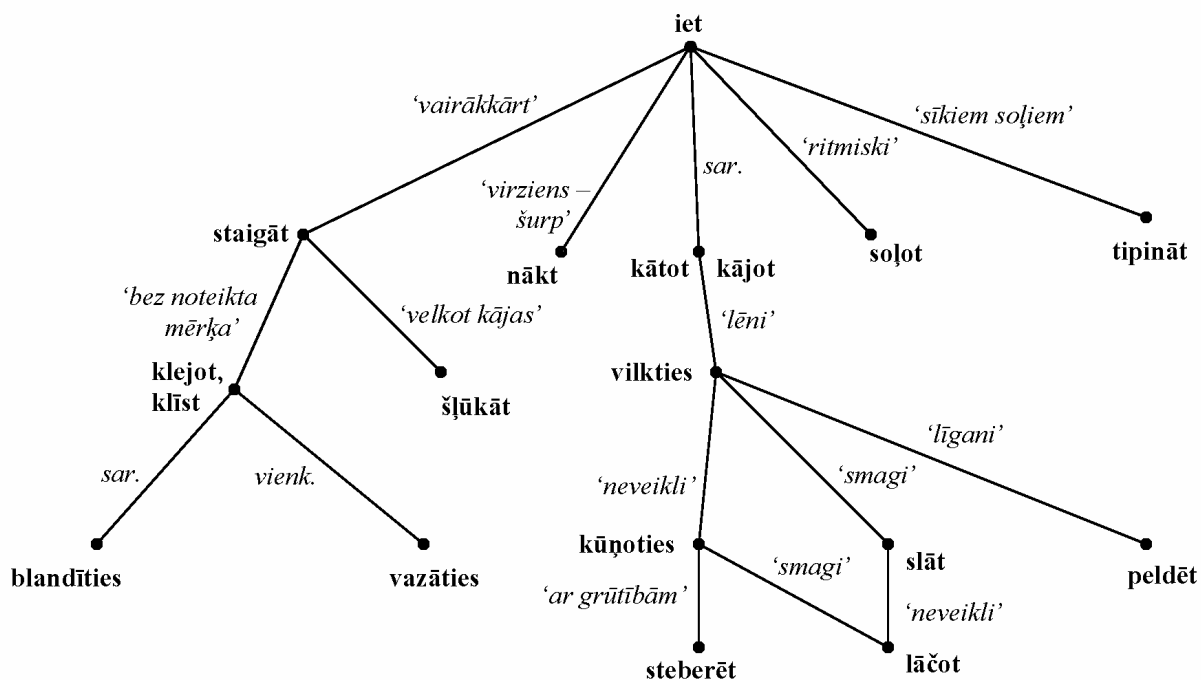
Verbu nozīmju SE tiek norobežoti ar komponentu analīzes metodi, dalot vārdus grupās atbilstoši semantiskām opozīcijām. Tā tiek noskaidroti SE, kas diferencē verbu nozīmes. Piem., opozīcija ‘vienreiz’ (*nākt, doties*) — ‘vairākkārt’ (*staigāt, skraidīt*).

Starp vārdiem pastāv vairāku tipu paradigmātiskas attieksmes — hierarhiskas, pretstatījuma un sinonīmiskas attieksmes.

Analizētajos verbos ietilpst gan SE, kas raksturo pārvietošanās procesu (pēc iteratīvuma, ātruma u. c. pazīmēm), gan SE, kas raksturo kustības apstākļus, gan SE, kas liecina par šo verbu mijiedarbību ar citām semantiskajām grupām, gan stilistiska ekspresija.

Hierarhiskās attieksmes leksikā realizējas kā hiponīmija.

Semantiskajā grupā ir divi salīdzinoši vispārīgākas nozīmes verbi ar SE ‘pārvietoties kājām’ — *iet* un *skriet*, kuru nozīme ir pamatā lielākajai daļai semantiskās grupas verbu. Katrs no šiem vārdiem ir hiperonīms diezgan lielai verbu grupai.

Kvantitatīvi lielākā hiponīmu sistēma ir ar vārdu *iet* kā augstākā līmeņa hiperonīmu, daļa no tās atspoguļota shēmā. Verba vienas un tās pašas pakāpes hiponīmi savstarpēji var atrasties vai nu ekvoniemiskās vai sinonīmiskās attieksmēs (reizēm arī ekvoniemi var būt sinonīmiski). Paradigmā veidojas dažas diezgan garas endocentriskas rindas, piemēram, *iet, kājot, vilkties, kūņoties, steberēt* vai *iet, staigāt, klīst, blandīties* u. c.

Vairākiem vārdiem var būt kopīgs (vienas un tās pašas pakāpes) hiponīms. Tā vārdam *lāčot* pirmās pakāpes hiperonīms ir gan verbs *kūņoties*, gan verbs *slāt*.

Pretstatījuma attieksmes izpaužas kā nesavienojamība.

Nesavienojamos SE (arī verbus) var dalīt divās grupās.

1. **Antonīmiski SE.** Piem., ‘ātri’ — ‘lēni’. Nesavienojami ir, piem., verbi *vilkties* (SE ‘lēni’) un *joņot* (SE ‘ātri’) vai *traukties* (SE ‘ātri’) un *čāpot* (SE ‘lēni’).
2. **SE, kuru nozīme izslēdz viena otru, lai gan tās nevar uzskatīt par pretstatiem.** Šīs SE grupas vai pāri raksturo darbību no kāda viena viedokļa, tomēr neveido bināru opozīciju. Starp pārvietošanās vārdiem šādās attieksmēs ir vairāki SE, kas raksturo pārvietošanās veidu, piem., ‘ar grūtībām’ un ‘līgani’; ‘vairīties’ un ‘sacensīties’. Piem., verbi *kulties* (SE ‘ar grūtībām’) un *peldēt* (SE ‘līgani’); *bēgt* (SE ‘vairīties’) un *skrieties* (SE ‘sacensīties’).

Stilistiskā ekspresija verbu nozīmēs neveido nesavienojamību. Nesavienojamība veidojas, ja rodas pretstats starp vārdu nosauktajām reālijām, nevis runas situāciju.

Par **sinonīmiem** uzskatāmi vārdi ar vienādiem centrālajiem SE. Nozīmes nianse un ekspresija var atšķirties. Pārvietošanās verbu semantiskajā grupā sastopami vārdi, kuru nozīmēs visi SE sakrīt. Tātad šie verbi ir visai tuvas nozīmes sinonīmi (daļa no tiem arī absolūtie sinonīmi). Bieži tie ir vārdu pāri, piemēram, *kājot* un *kātot* (SE ‘iet’ un sar.) vai *slāt* un *stampāt* (SE ‘iet’, ‘lēni’, ‘smagi’ un sar.), bet sastopamas arī plašākas sinonīmu rindas, lielākās no tām ir divas — *klīst, klejot, klaiņot, klimst* (SE ‘iet’, ‘vairākkārt’, ‘bez noteikta mērķa’) un *jozt, nesties, drāzt(ies), bizot* (SE ‘skriet’, ‘ātri’ un sar.). Pirmās rindas sinonīmiem sakrīt gan SE, gan tēlainība, otrās sinonīmu rindas locekļiem jūtami atšķiras tēlainība, kas saistīta ar vārda pamatnozīmi vai motivāciju.

Abas minētās sinonīmu rindas var paplašināt, iekļaujot tajās vārdus, kuru nozīme atšķiras tikai ar stilistisko ekspresiju. Pie pirmās sinonīmu rindas var pievienot vārdus *blandīties* (sar.) un *vazāties* (vienk.), pie otrās — stilistiski neitrālos verbus *joņot*, *brāzties* un *traukties*. Līdz ar to šajās sinonīmu rindās veidojas arī stilistiskie sinonīmi.

Semantiskajā grupā var veidot arī plašākas sinonīmu rindas, kuru locekļu starpā ir lielākas jēdzieniskās atšķirības.

Алла Львовна Рабинович (СПбГУ)

Названия произведений литературы и искусства в литовско-русском словаре

Вопрос о включении в словарь списка названий произведений мировой литературы и искусства редко исследуется в теории двуязычной лексикографии (ср. [Берков 1996: 54–62]), а одним из ещё более редких примеров реализации такого списка является Русско-норвежский словарь В. П. Беркова [РНС 1987] (который и стал импульсом для создания данной работы). Очевидно, что наличие подобного списка в любом двуязычном словаре было бы чрезвычайно полезным для всех его пользователей — и переводчиков, и обычных читателей. Названия важнейших произведений и имена их авторов встречаются практически в любом художественном тексте, и сегодня переводчики вынуждены самостоятельно подбирать эквиваленты, не зная, какова традиция перевода того или иного названия на данный язык. Безусловно, такой список-приложение мог бы быть расширен и представлен в виде самостоятельного словаря.

Составление списка названий произведений связано с определёнными трудностями.

1. Проблема определения словника. На сегодняшний день, кажется, не существует какого-либо сводного списка наиболее известных и значительных произведений литературы и искусства (музыки, оперы, балета, живописи, скульптуры, кино и т. п.), который заметно упростил бы работу составителям подобных словарей. Отсутствие такого списка приходится компенсировать использованием других источников. Их выбор зависит от предполагаемого объёма списка произведений:

- универсальные энциклопедии (статьи, посвящённые литературе и искусству отдельных стран, позволяют составить первичный список наиболее значительных произведений);
- искусствоведческие и литературоведческие словари (расширяют круг произведений);
- систематические каталоги библиотек (отражают актуальность тех или иных произведений для соответствующих языковых коллективов);
- школьные и вузовские программы, учебные пособия по курсам, посвящённым литературе и различным областям искусства (характеризуют знания «среднего» носителя языка и дают возможность ориентировать списки в соответствии с культурным фоном предполагаемого пользователя словаря);
- диссертационные исследования, монографии по отдельным направлениям литературоведения и искусствоведения (позволяют составить наиболее подробный список, однако не все направления могут оказаться одинаково хорошо изучены);
- Интернет.

Надо сказать, что составление репрезентативного списка произведений является самостоятельной задачей, и этот список, вероятнее всего, не будет совпадать с составленным для конкретного двуязычного словаря «словником» произведений. Во-первых, в словаре для экономии места достаточно указывать лишь те произведения, передача которых не элементарна, то есть не является поэлементным переводом однозначных слов. Во-вторых, необходимо ориентироваться на актуальность тех или иных произведений мировой литературы и искусства для данной пары языков (в нашем случае, литовского и русского).

2. Проблема поиска эквивалентов названий произведений. В большинстве случаев можно воспользоваться названными источниками. Отдельный вопрос — названия литературных произведений, не переведённых на русский язык. Видимо, бессмысленно составителю словаря самостоятельно создавать эквиваленты названий произведений, переводя их дословно, так как то же самое может сделать и пользователь. Следует искать упоминания этих произведений, закрепившиеся в традиции, и лишь такие названия включать в словарь.
3. Желательно, чтобы объём списков-приложений был пропорционален объёму основного словаря. В словаре В. П. Беркова список составляет около 300 названий при общем объёме словаря около 300000 слов и словосочетаний (0,1 %). Его, вероятно, можно было бы расширить, учитывая огромный объём основной части. С другой стороны, в Материалах для латышско-русского словаря А. В. Андропова [2002] этот список составляет почти 1000 произведений при общем объёме около 9000 слов (11 %), что также представляется несоразмерным.

Создание двуязычного словаря названий произведений мировой литературы и искусства пересекается с созданием словарей, которые включали бы имена героев литературных произведений, имена наиболее известных и значительных деятелей мировой науки и искусства и т. п. Таким образом, эта область лексикографии требует дальнейшего исследования.

Литература

- Андронов 2002 — А. В. Андронов. Материалы для латышско-русского словаря. Санкт-Петербург, 2002.
Берков 1996 — В. П. Берков. Двуязычная лексикография: Учебник. Санкт-Петербург, 1996.
РНС 1987 — В. П. Берков. Русско-норвежский словарь. Москва, 1987.

Елена Игоревна Риехакайнен (СПбГУ)

Об особенностях разметки звучащих текстов на латышском языке

В ходе работы со звучащим текстом на любом языке может возникнуть потребность в его разметке, то есть в проведении границ между компонентами этого текста. При этом, в зависимости от поставленной задачи, длина сегментов, на которые будет члениться текст, может быть разной. В данном докладе на примере сегментации латышских диалектных текстов будут рассмотрены особенности пословной разметки текста.

Для пословной разметки текста важно определить, что считать словом и где проводить границы между словами в звучащем тексте. При разметке текстов для создания мультимедийного учебного пособия «М. Рудзите. Диалекты латышского

языка»⁵ словом считалась последовательность букв между пробелами и соответствующий этой последовательности фрагмент звучащего текста. Такое решение продиктовано тем, что разметка производилась в ходе разработки программы, с помощью которой пользователь мог бы прослушать любой отрезок текста, выделив его мышью на экране компьютера.

Чем выше темп произнесения звучащего текста, тем сложнее производить его разметку: паузы становятся короче, увеличивается взаимное влияние звуков на стыках слов. Наиболее сложной является пословная сегментация спонтанных текстов. При работе с записями тестов на диалектах латышского языка необходимо было разметить по словам тексты, приближенные к спонтанным (тексты сказки в произнесении носителей разных диалектов). Поскольку эти звучащие тексты членились на сегменты, соответствующие последовательности букв между пробелами в записанном тексте, а не на фонетические слова, то прежде всего возникали проблемы при проведении границы между сегментами, которые входят в одно фонетическое слово. Особенно ярко это проявилось в сочетаниях предлогов с существительными.

Можно выделить ряд черт, характерных для звучащего текста на латышском языке, которые могут вызвать трудности при его разметке:

- влияние конечного звука /s/ на начальный звук следующего слова (поскольку достаточно часто слова в латышском языке заканчиваются на этот звук);
- озвончение предшествующего глухого согласного под воздействием последующего звонкого (например, *bet gars /bed gars/*);
- носовой призвук конечного согласного /n/ в некоторых диалектах переходит на начальный звук последующего слова (особенно ярко это проявляется в сочетаниях с союзом *un*);
- наличие коротких предлогов с конечным /r/, который трудно выделяется в положении между гласными.

При осуществлении пословной разметки текста нельзя забывать и о том, что полученные сегменты практически никогда не будут соответствовать словам, произнесённым изолированно, из-за наличия супraseгментных характеристик, которые проявляются на единицах более высокого уровня.

Вера Вячеславовна Сергеева (СПбГУ)

Литература по балтийскому языкознанию в библиотеках Санкт-Петербурга

1. Санкт-Петербург был одним из мировых центров балтийского языкознания с самого начала научных занятий этой областью индоевропеистики, особенно во второй половине XIX века. В библиотеках и архивах нашего города, таким образом, имеются важные труды по балтистике, опубликованные (а некоторые и неопубликованные) как в России (в частности в периодических изданиях Академии наук, Вестнике Русского географического общества), так и в других странах (в первую очередь в Германии).

⁵ Работа поддержана творческой стипендией Латвийского государственного Фонда культурного капитала (№ 2004-3-STR088-P; руководитель проекта Эдмундас Трумпа).

Важную часть книжных собраний составляют памятники литовской и латышской письменности XVI–XVII вв.

Образование в Риге и Вильнюсе самостоятельных центров балтийского языкознания привело (особенно после включения прибалтийских республик в состав Советского Союза) к постепенному сокращению балтийских исследований в России. Долгое время поступавшая в библиотеки Санкт-Петербурга литература по балтистике была лишена внимания специалистов, не велась работа по целенаправленному комплектованию фондов, хотя и существовала система обязательного экземпляра (широко представлены авторефераты диссертаций, однако, например, в БАН книги на балтийских языках не отражаются в читательском алфавитном каталоге, в некоторых библиотеках найденные в каталоге книги по разным причинам нельзя получить). В 90-е годы XX века, после восстановления независимости балтийских республик, в России вновь возрос интерес к изучению балтийских языков. В связи с этим актуальной задачей является изучение фондов библиотек и создание некоторого единого каталога книг по балтийскому языкознанию, доступных в Санкт-Петербурге⁶.

2. Кроме двух основных библиотек Санкт-Петербурга — РНБ и БАН, заслуживающие внимания собрания литературы по балтистике имеются в:

- Научной библиотеке им. М. Горького СПбГУ и её подразделениях:
 - Библиотеке филологического факультета;
 - Библиотеке Межкафедрального словарного кабинета на филологическом факультете (мемориальная библиотека проф. Б. А. Ларина);
 - Библиотеке отделения баллистики кафедры общего языкознания (материалы из библиотеки В. И. Ламанского, С. И. Груздевой и др.);
 - Библиотеке общественных наук;
- Библиотеке Института лингвистических исследований РАН;
- Библиотеке Петербургского лингвистического общества.

3. Отдельные издания по балтистике могут быть и в других крупных библиотеках города (в частности, в Центральной городской публичной библиотеке им. В. В. Маяковского), нельзя исключать возможности их обнаружения и в районных библиотеках. Интересным вопросом является история фондов библиотеки Российского государственного педагогического университета им. А. Герцена, в котором в 20–30-е годы XX существовало отделение латышского языка и культуры.

Kaŗina Eglīte (Latvijas Universitāte)

Daba un priekŗmetiskā vide — Aleksandra Ņaka prozas tēlainības raksturotāja

Aleksandrs Ņaks (1901–1950) ir spilgta personība latvieŗu rakstniecībā. Ņo mākslinieku pazīst kā Rĩgas pilsētas un nomales dzīvi tēlojoŗu dzejnieku. Taŗu mazāk pazīstama un izvērtēta ir A. Ņaka proza — apraksti, tēlojumi, stāsti par latvieŗu strēlniekiem, par bērniem (kā arī stāsti bērniem un jaunatnei), par Rĩgas pilsētas nomali un dzīvi vispār.

⁶ В настоящем докладе не будет рассматриваться художественная литература на литовском и латышском языках (и её переводы на русский язык), собрания которой слишком велики для сколько-нибудь подробного рассмотрения.

Stāstu mākslinieciskā amplitūda manis aplūkotajos prozas krājumos „Eņģelis aiz letes“ (1935), „Aizslēgtās durvis“ (1938) un „Debesīs“ (1938) ir no viegli skicēta tēlojuma („Daba“) līdz psiholoģiski spriegai novelei („Spēle ar dzīvību“), kur autors ikdienā cenšas bieži sīkā, mazliet dīvainā atgadījumā saskatīt neparastas lietu, parādību un cilvēcisko izjūtu sakarības. A. Čaka proza ir dzejnieka proza. Daudzi viņa dzejoļi ir kā miniatūras poēmas, savukārt daudzi stāsti ir dzeja prozā.

Pasaules vienība, dzīvā un nedzīvā, cilvēka un dabas, lietu un dvēseles saistība ir būtiska stila iezīme A.Čaka darbos. Tai pakārtots viss pārējais — vielas, materiāla, raksturu un tēlu izvēle.

A. Čaka prozai raksturīga uzskatāma tēlainība, kad, jau bez detalizētas analīzes, ir pamanāms dabas tēlu un priekšmetu plašais pielietojums. Daba un priekšmetiskās reālijas rakstnieku noved pie detalizētiem vides tēlojumiem un aprakstiem, dažkārt cilvēku, tā likteni un notikumus atstājot otrā plānā. Rakstnieks pārliecina ar konkrētību, priekšmetiskumu un uzskatāmību. Kopumā prozai raksturīgs ļoti spriegs dramatiskais satvars. Katrā prozas darbā ir kāds centrālais, no ikdienišķas dzīves izcelts, notikums, fabula, kas savērpjas un attīstās ciešā sižetā. Notikumam svarīgumu piešķir tieši ikdienišķums.

Vide A. Čaka prozā ir papildīta ar priekšmetiem un dabas tēliem („Spēle ar dzīvību“, „Skudru pudele“, „Kļavas lapa“), kur dabas, priekšmetu, parādību, laika un citiem dzīvās un nedzīvās dabas un priekšmetiskās vides tēliem netrūkst pašvērtības.

Literāros sacerējumos tēlotā pasaule var būt līdzīga reālajai pasaulei, bet nekad nav šīs pasaules atkārtojums vai attēls. A. Čaka prozā ir plašs dabas un priekšmetiskās vides tēlu izmantojums, veidojas cieša saite starp dabu, lietu pasauli, cilvēka dvēseli un darbības vidi. Dabas un priekšmetiskie tēli A. Čaka tēlojumā nav tikai fons, bet pastiprina varoņa izjūtas vai arī ar tām kontrastē. Priekšmetiskā vide, dzīvā un nedzīvā daba, kas apņem cilvēku viņa ikdienā, nereti rakstnieku noved pie detalizētiem vides tēlojumiem un aprakstiem, otrajā plānā atstājot cilvēku, tā likteni un raksturu, arī notikumus („Kalte“). Detaļa it kā cenšas būt pirmajā plānā, apstādināt lasītāju, uz mirkli pilnīgi piesaistīt viņa uzmanību, pat apstulbināt to.

VIII межвузовская научная конференция студентов-филологов
ТЕЗИСЫ

*11–15 апреля 2005 г.
Санкт-Петербург*

Лицензия ЛП № 000156 от 27.04.99.

Авт. л. 13,4. Печ. л. 12. Тираж 200 экз. Заказ № 622

Филологический факультет СПбГУ.
199034, Санкт-Петербург, Университетская наб., 11.

ОНУТ филологического факультета СПбГУ.
199034, Санкт-Петербург, Университетская наб., 11.

